

לוקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמוד
"חוקי היום"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

דיני תפילה בציבור

בקשה:

נא לשלוח לכמה שיותר
אנשים כדי שיגיע הלכות
אלו לבתי בני ישראל,
לתועלת הציבור, וכך יש
לכם יד בהפצת תורה
ובהלכות נחוצות

לקבל הגליון כל שבוע במייל:

Paskenshtibel@gmail.com

אפשר להוריד
גליונות קודמים

[Archives - ארכיון](#)

[לתרומות](#)

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי חיים"

ותלמודם
"תוקף התנאים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

189

פרשת תולדות תשפ"ד

דיני תפלה בציבור

נא לא לעיין בליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

תפילה בבית הכנסת

ז. גם יש ענין מיוחד להתפלל דוקא בבית כנסת ולכן אפילו אם יוצא אדם צריך להתפלל ביחידות, יש עדיפות להתפלל בבית הכנסת או בבית המדרש, ומ"מ תפילה בציבור בביתו עדיף מתפילה ביחידות בבית כנסת (מ"ב סי' צ' סק"ח).

מה נקרא תפילה בציבור

שמונה-עשרה במנין

ח. עיקר תפילה בציבור הוא תפילת שמונה-עשרה, דהיינו שיתפללו עשרה אנשים שהם גדולים, יחד (מ"ב סי' צ' סק"ח), ולכן צריכים לדעת דקדוקי הלכות מה נקרא, תפילת שמונה-עשרה יחד, שהרי אדם יכול להקפיד לבוא לבית הכנסת כל יום כדי להתפלל בציבור, ועל אף שעונה לדברים שבקדושה, אמן וקדיש וכדומה, מכל מקום אינו מקיים חובת תפילה בציבור. ישנה כמה דרגות ועדיפות בהגדרת תפילת שמונה עשרה יחד וכמו שיבואר, ונפרטם כפי סדר עדיפותם.

ט. **להתחיל ביחד.** המהודר ביותר בקיום תפילה בציבור הוא להתחיל כולם ממש ביחד עם השליח ציבור מיד אחרי שהשליח ציבור מסיים ג'אל ישראל' או קדיש במנחה ומעריב (מ"ב סי' ס"ו סק"ה), ואם מקדים או מאחר בכמה שניות, גם זה נקרא שהתחיל ממש יחד (מ"ב שם) וכן תוך כדי דיבור, ויתכן שגם תחילת אמירת ה' שפתי תפתח וכו' או 'כי שם וכו' נקרא שהתחילו יחד שגם זה חלק מהתפילה (מ"ב סי' ק"א סק"א וסק"י).

י. **ברכה ראשונה.** כמה פוסקים נקטו שגם אם מתחילים שמו"ע בזמן שהציבור עדיין באמצע ברכה ראשונה של שמו"ע, נקרא תפילה בציבור המהודר (שו"ת בצל החכמה ח"ד סי' ג', הגרש"א הליכות שלמה פ"ח סי' ז).

יא. **ג' ברכות ראשונות.** כמה פוסקים כתבו שאולי גם כשהציבור בתוך ג' ברכות ראשונות נחשב כתפילה בציבור (שם, שו"ת באר משה ח"ד סי' י"א).

יב. **כל שעומדים בשמונה-עשרה.** יש כמה פוסקים שס"ל שכל שהציבור עומדים באמצע תפילת שמונה-עשרה באיזה מקום שהוא, נחשב המתחיל להתפלל לתפילה בציבור, שהרי בין כך במשך תפילת לחש אין כולם אווזים במקום אחד אלא אחד בברכת רפאנו ואחד בברכת על הצדיקים (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' ד').

יג. **יחד עם הש"ץ.** כשיחיד מתפלל מילה במילה יחד עם הש"ץ נחלקו הפוסקים אם נחשב תפילתו לתפילה בציבור, יש דס"ל שאינו נחשב לתפילה בציבור (פמ"ג א"א סי' נ"ב סוף סק"א, וסי' ק"ט סק"ד), רק שיש בו מעלה של מתפלל עם הציבור (שו"ת שלמת חיים סי' צ"א), ויש שמתנים שרק כשיש ט' בני אדם שעונים לש"ץ ומכוונים בברכותיו נחשב ליחיד שמתפלל עמו לתפילה בציבור (תשובות והנהגות ח"א סי' ק').

יד. **ורוב הפוסקים נוקטים שאכן תפילה עם הש"ץ נחשב לתפילה בציבור (א"א בוטשאטש ריש סי' נ"ב, שו"ת חת"ס החדש סי' ד', חו"א ארחות רבינו ח"ג עמ"ל ר"ח).**

טו. **כל שאחד עדיין מתפלל.** יש מי שכתב שאפילו אם כל הציבור גמרו להתפלל ורק אחד עדיין מתפלל מתוך הציבור, או כל שהש"ץ עדיין מתפלל חזרת הש"ץ, מי שמתחיל אז להתפלל עדיין נקרא שמתפלל בציבור (חו"א ארחות רבינו שם), ויש שכתבו בדעתו שמעלתו בזה רק שעדיף מתפילה ביחידות אבל אין לו מעלת תפילה בציבור (אג"מ שם).

חיוב תפילה בציבור

"עת צרה היא ליעקב וממנה יושע"

א. כלל ישראל נמצאים בעת צרה ואין לנו אלא אומנות אבותינו זו תפילה, וכתוב "הקול קול יעקב וידים ידי עשו", וכפילות לשון קול הוא 'קול תורה' ו'קול תפילה', ודרשו חז"ל בזמן שהקול קול יעקב, אין ידים ידי עשו (מדרש רבה ס"ה, כ), ומרומז בו, קו"ל הוא סופי תיבות של ג' שונאי ואיובי ישראל, עמ"ל"ק, עש"ו, ישמעאל"ל, שע"י קו"ל יעקב רואים את הסוף של שונאינו, ואין הידים ידי עשו. לאור זאת, בשבועות האחרונים ייחדנו נושאי הגליון בעניני תפילה, בתפילה לאבינו שבשמים שישמע לקול תפילתנו ברחמים וברצון ויאמר לצרותינו, די.

מעלות תפילה בציבור

ב. **אינה חוזרת ריקם.** כתיב במדרש (דברים רבה פרשה ב') עה"פ "ואני תפילתי לך ה' עת רצון" (תהילים ס"ט), דוד בשביל שהיה יחידי אמר 'עת רצון' אבל תפילתן של ציבור אינה חוזרת לעולם ריקם, ותפילה של יחיד צריך לסיוע של מלאכי השרת, ושל ציבור לא צריכי להו דכתיב "הן אל כביר ולא ימאס", אינו מואס בתפלתן של רבים (רש"י סוטה דף ל"ג ע"א).

ג. **עוד מעלות.** תפילת יחיד בודקין את תפילתו אם יש מערערים עליה, תפילת רבים אינה נבדקת (זוה"ק ח"א דף רל"ד, של"ה עניני תפילה), תפילת יחיד צריך כונה יתרה באימה וביראה ומסירות נפש, אבל בציבור כל תפילה מתקבלת (רוח חיים אבות פ"ב מ"ג), והוא גם סגולה לפרנסה כדכתיב "ולעבדו בכל לבבכם", עבודה שבלב זו תפלה, ללבבם לשון רבים דהיינו תפילה ברבים, וסמך ליה "ונתתי מטר ארצכם בעתו", ולא יבוא להפסד עי"ז (כתב סופר עה"ת פ' עקב).

ד. **תפלה של חוטא.** בתפילה בציבור אף תפילה של חוטא נשמעת תוך הציבור (רמב"ם פ"ח תפילה ה"א), ומשל לבני אדם שעשו עטרה למלך, בא עני אחד ונתן חלקו בתוכה, מה המלך אומר, בשביל עני, אינה מקבלה?, מיד מקבל המלך ונותנה בראשו, כך אם עשרה צדיקים עומדים בתפילה ורשע עומד ביניהם, מה הקב"ה אומר, בשביל רשע זה איני מקבל תפלתם? (מדרש איכה פ"ג פסוק ח'), וכמו שדרשו, צבור ר"ת צדיקים בינונים ו'רשעים'.

חיוב להתפלל בציבור

ה. **ישתדל כל אדם לעשות כל מה שביכולתו ללכת ולהתפלל כל התפילות בציבור (שו"ע סי' צ' ס"ט)** כי התפילה עם הציבור רצויה ומקובלת לפני הקדוש ברוך הוא (מ"ב סי' נ"ב סק"ג), וכמה פוסקים נקטו שהוא חיוב גמור בעיקר מצות תפילה ולא רק ענין של השתדלות (שו"ת אג"מ או"ח ח"ב סי' כ"ז, ח"ג סי' ז), ויש שכתבו שלשון ישתדל של השו"ע היינו שגם ישתדל להתפלל דוקא בבית הכנסת ולא בבית, אבל בציבור הוא חיוב גמור (שו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' ו').

לענות לדברים שבקדושה

ו. **מלבד חיוב תפילה בציבור יש עוד ענין להתפלל בעשרה כדי לענות דברים שבקדושה, שבזה מקיימים 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' (גמ' ברכות דף כ"א ע"ב).**

טו. לכתחילה ראוי לבוא לבית הכנסת בהשכמה או עכ"פ בזמן כדי שיוכל להתפלל בנחת יחד עם הש"ץ כדי שיוכל להתפלל שמונה-עשרה עם הציבור ולא יצטרך לדלג על קטעי תפילה כדי לעשות כן (מ"ב סי' נ"ב סק"א), ולכן לא להתעכב בשיחה, שהייה במקוה או במקלחת, בשתיית קפה או קריאת עיתון לפני התפילה, כדי שיוכל להתפלל שמונה-עשרה עם הציבור.

ז. **התפלל כסדר.** יש ענין גדול להתפלל הכל כפי הסדר שמסרו לנו אנשי כנסת הגדולה ולא לדלג כי המתפלל שלא כסדר מהפך הוא הצינורות והרבה אנשי מעשה נוהגים ומדקדקים על זה (אזהרת ההמגיד למרן הבי"י, מ"ב סי' נ"ב סק"א), אבל גם הזהיר לנו המגיד שלא לאחר לבוא לבית הכנסת כדי שלא יצטרך לדלג ולהתפלל שמונה עשרה בציבור (שם) ועדיף להקפיד על זה, אכן אם איחר, מעיקר הדין צריך לדלג כדי להתפלל שמונה עשרה בציבור (מ"ב סי' שם), אם לא שנוהג בכל דבריו כפי הזה"ק.

יח. **התפלל כסדר ולהתפלל עם הש"ץ.** אם איחר ויכול להתפלל כסדר אבל אז לא יספיק להתפלל תפילת לחש עם הציבור רק עם חזרת הש"ץ, יתכן שעדיף לא לדלג ולהתפלל עם הש"ץ (פמ"ג סי' נ"ב א"א סק"ב, פסקי תשובות שם) שגם בזה יש מעלה של תפילה בציבור (לעיל אות י"ד).

דברים לפני התפילה

ט. **תפילין.** לעולם יניח תפילין כדי להתפלל עם תפילין גם כשמאחר לבית הכנסת, שהרי ברכת קר"ש ושמונה-עשרה בתפילין עדיף יותר מתפילה בציבור (מ"ב סי' ס"ו סק"מ).

כ. **ברכת על נטילת ידים ואלקי נשמה.** גם כשמאחר לבוא לבית הכנסת, יאמר קודם ברכת 'על נטילת ידים' שנתקן לומר קודם תפלה, ו'אלקי נשמה' לחשש שמא יצא בזה בברכת תחיית המתים ושוב לא יוכל לאמרו לאחר התפילה אם לא שיכוון בברכת תחיית המתים שאינו יוצא בו (מ"ב סי' ק"ב).

כא. **ברכות השחר.** לכתחילה יברך ברכות השחר קודם תפילה (ש"ע סי' מ"ו ס"ב), אמנם בדיעבד כשאין לו פנאי לברכם לפני התפילה וחושש שמא יפסיד תפילה בציבור, יברכם אחרי התפילה (רמ"א סוף סי' נ"ב) עד סוף ד' שעות, או עכ"פ עד חצות, ובדיעבד גדול, כל היום (מ"ב סי' ק"ג).

כב. ואם שיער שלא יהיה לו זמן לאומרם והגיע ליישתבח' ויש לו זמן לברכם אז ועדיין יספיק תפילה בציבור, עדיף לברכם אז קודם או מיד אחרי 'ישתבח' מלהמתין עד אחרי התפילה (מעורר ישנים אות ח"ג).

כג. **ברכת התורה.** לכתחילה גם יברך ברכת התורה קודם התפילה כי אם לא יברך, יש ספק כשיברך ברכת 'אהבה רבה/אהבת עולם' האם יצא בו ידי חובתו ושוב לא יוכל לברך אחר התפילה ברכת התורה אם נוקטים שקריאת שמע הבא מיד אחרינו נחשב כלימוד אחרי הברכה (ש"ע סי' מ"ז ס"ו וס"ח, מ"ב סי' נ"ב סק"ב), ושמא ישכח ללמוד קצת מיד אחרי התפילה (מ"ב סי' ק"ח).

כד. ואם משער שלא יוכל להספיק תפילה בציבור אם יברך ברכת התורה קודם התפילה, יכוון בשעה שאומר אהבה רבה/אהבת עולם לצאת ידי חובת ברכת התורה ומיד אחרי התפילה ילמד קצת ואחרי התפילה לא יברך (מ"ב סי' ק"ט), או שיכוון בפירוש שלא לפטור בו ברכת התורה, ואז יוכל לברכם גם לאחר התפילה (פמ"ג סי' נ"ב, ביאה"ל סי' נ"ב).

פסוקי דזמרה

כה. **מאוחר מאד.** אם הגיע מאוחר מאד כגון שהש"ץ כבר נמצא באמצע ברכת קר"ש ואין לו זמן לומר שום דבר מפסוקי דזמרה, לדעת המחבר, יתחיל ברכת 'וצר אור' וקריאת שמע ויאמר כסדר עד שמונה-עשרה ויתחיל שמו"ע עם הציבור, ולאחר התפילה לא יוכל להשלים 'ברוך שאמר' וישתבח' (ש"ע סי' נ"ב), אבל בתפילת שחרית לעולם לא יתחיל להתפלל רק שמונה-עשרה עם הציבור בלי קר"ש וברכותיה שהרי סמיכה גאולה לתפילה עדיף מתפילה בציבור (מ"ב סי' ק"ז).

כו. אבל פוסקים אחרים סוברים שלעולם לא ידלג על כל הפסוקי דזמרה ולכל הפחות יאמר 'ברוך שאמר' אשרי וישתבח, ולכן אם אין שהות לזה, עדיף שיתפלל כסדר ויותר על שמונה-עשרה עם הציבור (משכנות יעקב, מ"ב סי' נ"ב סק"ו).

כו. **מאוחר קצת.** אם איחר קצת לבוא לבית הכנסת כשהציבור אוחזים באמצע או בסוף פסוקי דזמרה, יאמר לכל הפחות 'ברוך שאמר', 'אשרי' וישתבח' (רמ"א שם), ואם יש לו קצת זמן יותר מזה, יוסיף כסדר עדיפות דלהלן, 'הללו אל בקדשו' (ש"ע שם), 'הללו את ה' מן השמים' (ש"ע), פסוקי דזמרה מ'אשרי' עד 'כל הנשמה תהלל יה' (מ"ב סק"ד), 'מזמור לתודה' (מקור חיים לחי"י, ערוה"ש ס"ו), 'ויברך דוד' עד 'לשם תפארתך' (מ"ב סק"ד), 'ויושע' וכו' 'אז ישיר' וכו' (ערוה"ש ס"ז), פסוקי 'הודו' ויהי כבוד', עקידה וקרבתנות.

שחרית של שבת

כז. **הוספות לשבת.** בשבת כשבא מאוחר לתפילה, אחרי שהקפיד לקרוא קריאת שמע לפני סוף הזמן, וירא שמא יפסיד תפילה בציבור, ידלג כל המזמורים שמוסיפים לשבת ויעדיף לומר כל פסוקי דזמרה של חול משום שהם תדירים, ואם יש שהות להוסיף, יוסיף כסדר העדיפות דלהלן, 'למנצח', 'לדוד בשנותו' ו'תפילה למשה', ואחריו שאר מזמורים (מ"ב סק"ה).

כט. **נשמת.** בכל מצב הוא מחויב לומר 'נשמת' כחלק מפסוקי דזמרה, ולכן אם איחר הרבה בשבת, יאמר עכ"פ 'ברוך שאמר', 'אשרי', 'נשמת' וישתבח' (מ"ב סק"ה).

ל. **'הכל יודוך ולא אשר שבת.'** לא ידלג על נוסח של 'הכל יודוך' או 'לא אשר שבת' אף אם על ידי כך יפסיד תפילה בציבור, מאחר שהוא נוסח של ברכה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה (מ"ב סי' רפ"א סק"ג).

עד כמה מחויב ללכת להתפלל בציבור

לנסוע למקום נופש בלי מנין

לא. **לדבר מצוה.** כשנוסע לדבר מצוה, לצורך פרנסה או לצורך רפואה וכדומה, הרי הוא מהפטורים מתפילה בציבור, ולכן כשיש צורך מותר לנסוע למקומות אפילו כשיודע שלא יהיה שם מנין.

לב. **לדבר רשות.** לא ישכים אדם לצאת לדבר הרשות באופן שיפסיד עי"ז תפילה בציבור (ש"ע סי' צ' ס"ז ומ"ב שם), ועפ"ז כתבו הרבה פוסקים שאין לנסוע למקומות נופש שיודע שלא יהיה לו שם מנין לתפילה בציבור (ש"ת שבט הלוי ח"ו סי' כ"א) בפרט בזמנינו שיש הרבה מקומות נופש עם מנין (מור"ב שבט הקהתי ח"ד סי' מ"ד).

לג. **לצורך גדול.** כשיש צורך גדול לאדם לנוח במקום מיוחד כגון עקב אוויר הטהור במקום מסויים או במקום מרפא ובריא, או מקום שקט בלי אנשים וא"א להשיג המטרה במקום רגיל, מותר לנסוע למקומות אלו גם כשיודע שלא יהיה בו מנין, מאחר שהוא לצורך גדול.

שיעור הליכה לצורך תפילה בציבור

לד. **הנוסע בדרך.** מי שהולך בדרך ברגל וכעת אין לו מנין להתפלל בציבור ובדרך או בכיוון שהוא הולך לשם יש מנין, אם הוא תוך שיעור ד' מילין ממקום שהוא נמצא, צריך ללכת למקום כדי להתפלל במנין (ש"ע סי' צ' סט"ז ומ"ב סקמ"ט), כל שלא יפסיד עי"ז זמן קריאת שמע או זמן תפילה, אבל אם המנין הוא רק לאחוריו או בצדדין דהיינו שהוא צריך ללכת לכיון אחר מכיון הנסיעה שלו, אזי חייב להלך רק שיעור מיל (ש"ע שם ומ"ב סק"ג).

לה. **שיעור מיל.** שיעור מיל הוא 960 מטר להגר"ח נאה, 1,152 מטר להחזו"א, ושיעור הליכה ברגל הוא 18 דקות, ולכן הוא חייב ללכת בכיוון הפוך שיעור 18 דקות, ובכיוון שהוא בין כך הולך צריך ללכת שיעור 72 דקות.

לו. **היושב בביתו.** מי שאינו הולך או נוסע לאיזה מקום ויושב בביתו, אינו מחוייב ללכת להתפלל במנין בעיר או ביישוב אחר אלא שיעור מיל דהיינו שיעור של 18 דקות (מ"ב סק"ב), אבל באותו עיר י"א שצריך ללכת אפילו עד שיעור ד' מילין כדי להתפלל במנין (כפ החיים ס"ק ק"ז בשם ש"ת בנין עולם סי' ג' ועוד), ויש דס"ל שגם באותו עיר אינו מחוייב ללכת אלא עד שיעור מיל, ונכון להחמיר כשהדבר אפשרי (ש"ת בצל החכמה ח"ד סי' כ"א).

לז. **נסיעה ברכב.** דנו הפוסקים מה השיעור נסיעה ברכב שאדם חייב לנסוע כדי להתפלל במנין, האם משערין לפי המרחק או לפי זמן הנסיעה (עי' מ"ב לענין נטילת ידים לתפילה סי' צ"ב סק"ז, ולענין נטילת ידים לסעודה ביאה"ל סי' קס"ג ס"א ד"ה ברחוק).

לח. הסכמת הרבה פוסקים שבזמנינו שהנסיעה ברכב אינה מסוכנת ואין בו טירחא כמו רכיבה על עגלה או על סוס, שיש לנקוט משמערין לפי זמן נסיעה ולא לפי מרחק, ולכן אם יש לאדם רכב ויושב בביתו, חייב לנסוע ברכבו עד שיעור 18 דקות כדי להתפלל במנין (הגר"ח קנייבסקי, אשי ישראל פ"ה הע' ע'), אבל אינו מחוייב להוציא הוצאות מרובות על זה כגון לקחת מונית או לשכור רכב לזה, אם לא מפני מדת חסידות.

נדבת לרגל לידת בנו בכורו של קידינו הרב ר' שמעון יהודה בלייער מחשובי לומדי ישיבת בריסק בן הגאון רבי אברהם זאב שליט"א שמחת השלום זכור יתקיים בליל ש"ק פ' תולדות בבית אביו רח' דורש טוב 10

לע"נ ר' יוסף בן ר' אהרן נזרי ז"ל נפטר ד' כסלו נדבת ע"י משפחתו

נתרם לע"נ מרת בראנא ב"ר ניסן גאנז ע"ה ו' כסלו תרצ"ב

לע"נ זקנינו ר' משה ב"ר אברהם ז"ל בלייער ה' כסלו תר"ד מנו"כ טאס

נתרם לע"נ זקנינו מוה"ר ר' חיים אליעזר ב"ר מנחם ישראל גאנז ז"ל ב"ח מרחשון תש"ד זענטא